



Kadın Hentbolcuların Bullying Deneyimleri Bullying Experiences of Women Handball Players

Veli Onur ÇELİK

ORJİNAL ARAŞTIRMA
ORIGINAL RESEARCH

Veli Onur ÇELİK¹

¹ Anadolu Üniversitesi Spor
Bilimleri Fakültesi

Yazışma Adresi/Correspondence:
Veli Onur ÇELİK
Anadolu Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi
Eskişehir, TÜRKİYE
onurcelik@anadolu.edu.tr

Özet:

Bu araştırma amacı; Türkiye'deki kadın hentbolcuların sporculuk yaşantıları içerisinde bullying davranışı ile ilgili deneyimlerini incelenmektir. Araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Milli Takım düzeyinde çeşitli kategorilerde görev almış 30-37 yaşları arasında, beş (5) kadın hentbol oyuncusu araştırma katılımcısı olarak belirlenmiştir. Araştırma verileri, bireysel derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; kadın hentbolcuların bullying davranışı ile ilgili deneyimleri incelendiğinde kaynağın erkek antrenörler oldukları görülmüştür. Genel olarak kadın hentbolcuların erkek antrenörleri tarafından aşağılandıklarını, hakarete uğradıklarını, fiziksel ve sözel olarak şiddete maruz kaldıklarını, suçlandıklarını, takım arkadaşları ve seyirciler önünde küçük düşürüldüklerini ve cezalandırıldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar aynı zamanda bu olumsuz davranışlar nedeniyle sporu bırakmaya kadar uzanan psikolojik ve fiziksel sonuçlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Bullying, Kadın, Kadın Hentbol Oyuncuları

Abstract:

The aim of this study is to examine bullying experiences of Turkish women handball players' in their sports career. The participants of this study are chosen by snowball sampling which is one of the purposive sampling methods. 5 women handball players who are aged between 30-37 and who participated in different categories at national level are chosen as participants. Research data are collected by semi-structured interview technique. When the experiences of women handball players towards bullying behavior are examined, it can be seen that the reasons for that behavior are male coaches and teammates. Female players stated that they are humiliated, insulted, violated physically and verbally, criticized in terms of their private life, despised in front of their teammates or spectators and punished by male coaches. The participants also stated that they had psychological and physical problems that may cause them quitting sport because of these negative behaviors.

Keywords: Bullying, Women, Women Handball Players.

Kabul Tarihi/Accepted: 13/07/2016

Bullying, spor da dâhil olmak üzere birçok alanda kendini gösteren yaygın bir sorundur. 1970'lerin erken dönemlerinden beri, bullying kavramının karmaşık sosyal problemlerini anlayabilmek için bilim adamları ciddi çabalar ortaya koymuş ve konu geniş bir araştırma alanına sahip olmuştur (Hymel ve Swearer, 2009). Olweus (1993), mobbing'in okullardaki akran zorbalığını karşılamaması ve bireysel baskıyı kapsamaması nedeni ile 1980'den sonra yeni bir kavram olarak bullying kavramını kullanmaya başlamıştır. Bullying kavramının kullanılmaya başlandığı dönemlerde, mobbing kavramı altında kullanıldığı görülmektedir. Bullying kavramının ilk olarak 25 yaş altı genç erkeklerin arkadaşlarına yönelik agresif davranışlarını tanımlanması için kullanıldığı görülmektedir. İlerleyen dönemlerde kadınları da içine alacak şekilde genişletilerek; fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlık gibi boyutlar da kavrama dahil edilmiştir (Cowie ve Jennifer, 2008).

Bullying yaygın olarak "bir kişinin zaman içerisinde ve düzenli olarak bir veya birden fazla kişi tarafından olumsuz eylemlere, dalga geçilmeye maruz kalması..., birinin bir başka kişiye yönelik kasten yaralama veya rahatsızlığa uğratma teşebbüsü ya da eylemi gerçekleştirilmesi..." olarak tanımlanmıştır (Olweus, 1993). Frey ve arkadaşları (2009) bullying kavramını, kasıtlı saldırganlık aracılığıyla, zarara neden olmak için kullanılan gücün dengesizliği olarak, Stirling ve arkadaşları (2011) ise; akranlar arasındaki (örn. takım arkadaşları) zararlı olma potansiyeli olan fiziksel, sözel veya psikolojik davranışlar deseni olarak tanımlamışlardır. Değişen tanımları olmasına rağmen, bullying; bir bireye karşı gücün kasıtlı bir biçimde kötüye kullanımı olarak da tanımlanabilir (Nirmal, 2010). Araştırmacılar bullying kavramının üç ana unsuru içerdiği konusunda fikir birliğine varmışlardır. Bunlar; tekrarlama, niyet ve güç dengesizliğidir (Olweus, 1993; Vaillancourt ve ark., 2008). Bullying kavramının içsel ve dışsal rahatsızlıkları gibi (Boivin ve ark., 1995; Craig ve ark., 2000; Kaltiala-Heino ark., 1999; Shields ve Cicchetti, 2001) akademik (Nansel ve ark., 2003), sosyal (Boivin ve ark., 1995) ve psikolojik problemleri içeren, çok sayıda olumsuz sonuçları belgelenmiştir (Card ve ark., 2007).

Bullying davranışını sergileyen bireylerin, otokontrolleri zayıf ve engellenmeye karşı toleransları düşüktür. Pek çoğunun, kendi saldırganlık düzeylerinin farkında olmadığı ve kaygı düzeylerinin düşük olduğu ifade edilmektedir. Bu bireyler şiddet ve şiddet araçlarına karşı olumlu tutumlar sergileyebilir. Kurbanlarına karşı empatileri yok denecek kadar düşük olabilir. Genellikle problem çözme becerilerinden yoksundurlar. İçki ve sigara içme gibi uygun olmayan davranışlar sergileme olasılıkları vardır. Diğerlerinin haklarına ve duygularına karşı saygısız ve düşüncesizce davranabilirler. Yetişkinlikte suç işleme ve yüksek yalnızlık düzeyine sahip olma olasılıkları bulunmaktadır (Gökler, 2009).

Bullying, fiziksel bullying (itmek, vurmak, çekmek, fiziksel tehdit gibi), sözel bullying (isim takma, alay etme, tehdit, kişinin cinsel yönelimi, ırkı veya özürlülüğü üzerine yorum yapma, birinin bir sporda teknik ve yeteneklerini sorgulama gibi), ilişkisel bullying (görmezden gelme, dedikodu, alay etme, dışlama, takımdan reddedilme gibi) ve siber bullying (facebook gibi internet kaynakları aracılığıyla yaralayıcı mesaj gönderme gibi) içeren pek çok form alabileceği de ifade edilmiştir (Nirmal, 2010). Son dönemde çalışma ortamında ya da iş yerinde maruz kalınan bullying davranışı ve sonuçları ile ilgili pek çok alanda farklı çalışmalar gerçekleştirildiği görülmektedir. Spor da bu alanlardan biri olarak incelenebilmektedir.

Sporda Bullying

Bullying, birçok farklı alanda olduğu gibi spor konusunda da kendini gösteren yaygın bir sorundur. Respect in Sport (2009) bullying kavramının tüm formlarının spor çevrelerinde meydana geldiğini belirtmektedir. Sporda meydana gelebilen bullying örneklerini Tablo 1’de görmek mümkündür (Stirling, 2009);

Tablo 1: Spor Alanında Bullying Örnekleri

Bullying Türü	Örnek
Fiziksel Bullying	Vurmak, tekme atmak, yumruk atmak, tokat atmak ya da ısırarak. Takım arkadaşının spor ekipmanını çalmak. Ofis ya da soyunma odasında bir akranını dışlamak.
Duygusal Bullying	Alay etme, söylenti yayma, tehdit edici yorumlar yapma, bir akranı ile dalga geçme ya da aşağılama
Sosyal Bullying	Sosyal aktivitelerden izole etme, bir akran grubu içerisinde tanınmama, uzaklaştırma.

Kaynak: Stirling AE. Definition and constituents of maltreatment in sport: establishing a conceptual framework for research practitioners. Br J Sports Med. 2009;43:1091–1099.

Sporun rekabetçi doğası, farkında olmadan bullying olaylarını destekleyici ortam oluşturabilir. Besag (1989) bullying kavramının bazı durumlarda sosyal olarak kabul edilebilir düzeylerde olabileceğini öne sürmüştür. Örneğin; sporun doğasında bulunan rekabetçi davranışlar bazı sporcular için oldukça memnuniyet verici olabilirken, daha az rekabetçi ve daha az yetenekli sporcular için sıkıntıya ve aşağılık duygusuna sebep olabilir. Bullying bir sosyal sürecidir ve spor takımları ile çoğu spor aktiviteleri de sosyal grup olarak yürütülür. Bullying davranışı, böylesi bir duruma negatif ya da pozitif tepki gösteren akranlar ve çevredekiler (bullying’e tanıklık edenlerin) tarafından güçlü bir şekilde etkilenmektedir (Salmivalli, 1999; Salmivalli ve ark., 1996 ; Salmivalli ve Voeten, 2004; Swearer ve Doll, 2001).

Bullying konusu son dönemde küresel çapta oldukça dikkat çekmiş, sorun tehlikeli boyutlara ulaşmış ve çözülmesi zorunlu hale gelmiştir. Bununla birlikte aileler, araştırmacılar ve yöneticiler de sorunu tanımlamak, anlamak ve çözmek için araştırma yapma ihtiyacı hissetmektedirler. Bu kapsamda, spor ortamlarındaki bullying’in önlenmesi ve incelenmesi ihtiyacı da söz konusu olmaktadır. Aynı zamanda yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye’de kadın sporcuların maruz kaldıkları bullying davranışı, bu davranışların kimler tarafından gerçekleştirildiği ve sporcular üzerindeki etkileri hakkında bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bilgilere göre, bu çalışmada, kadın basketbolcuların sporculuk yaşantıları içerisinde kendilerine ya da herhangi birine yapılmış olan bullying davranışı ile ilgili deneyimleri araştırılmıştır. Sporcuların kim tarafından, nerede, nasıl bir bullying davranışına maruz kaldıkları, bu davranış sonucunda neler hissettikleri ve bullying davranışına karşı nasıl bir tepki gösterdikleri bu araştırmanın amacını ortaya koymaktadır. Bu çalışmadan elde edilecek verilerin hem araştırmacılara hem de uygulayıcılara önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmada, kadın hentbolcuların sporculuk yaşantıları içerisinde kendilerine ya da herhangi birine yapılmış olan bullying davranışı ile ilgili deneyimleri araştırılmıştır. Sporcuların kim tarafından, nerede, nasıl bir bullying davranışına maruz kaldıkları, bu davranış sonucunda

neler hissettikleri ve bullying davranışına karşı nasıl bir tepki gösterdiklerini ortaya koymak bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda K1 ile iletişime geçilerek böyle bir çalışmaya katılmak isteyip istemediği sorulmuştur. Olumlu yanıt alındıktan sonra hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak K1 ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Daha sonra K1'e bu çalışmaya katılmak isteyebilecek başka kadın sporcular olup olamayacağı sorulmuş, kendisinden bu sporculara ulaşılması konusunda yardım istenmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden 4 sporcu ve K1 (toplam 5 sporcu) bu çalışmanın katılımcılarını oluşturmuşlardır. Etik açıdan herhangi bir problem ya da ihlal yaşanmaması açısından katılımcıların hepsine araştırma ile ilgili "Bilgilendirilmiş Onam Formu" gönderilmiş ve bu formlar katılımcılar tarafından okunarak imzalanmıştır. Tablo 2'de katılımcılarla ilgili özellikler verilmiştir.

Tablo 2: Katılımcılar ile İlgili Özellikler

K1	37 yaşında. Spora başlama yaşı 12. Eski milli sporcu. Aktif olarak hentbol oynamıyor.
K2	34 yaşında. Spora başlama yaşı 15. Milli takım oyuncusu. Aktif spora devam ediyor.
K3	30 yaşında. Spora başlama yaşı 10. Aktif spora devam ediyor.
K4	30 yaşında. Spora başlama yaşı 13. Aktif spora devam ediyor.
K5	35 yaşında. Spora başlama yaşı 12. Milli sporcu. Aktif spora devam ediyor

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Görüşme tekniği, nitel araştırmada çok sık kullanılan ve sözel iletişim yoluyla gerçekleştirilen bir veri toplama yöntemidir. Görüşme tekniği temel olarak nitel araştırmalarda farklı ölçek yapılarında (yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış) kullanılan ve derin bilgi elde edilmesini sağlayan veri toplama aracı olarak kabul edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006,152). Araştırmada kullanılacak verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan görüşme formu kullanılmıştır. Belli bir konuda açık uçlu soruların yöneltildiği görüşmeler (Bogdan ve Biklen,1998) olan bireysel derinlemesine görüşmelerde tüm görüşülenlere sorulmak üzere sorular hazırlanır. Hazırlanan sorular görüşülen kişilere aynı sırayla sorulur, ancak görüşmeci, görüşmenin yapıldığı kişiye gerektiğinde açıklamalar yapabilmekte ve bir sorunun yanıtını başka bir sorunun yanıtı içinde aldığı anda o soruyu sormayabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006,157).

Mills, (2003) fotoğraf, video, film, kısa notlar, mektup, günlük, klinik kayıtları, yaşam öyküleri gibi arşiv belgelerinin de durum çalışmalarına destek ve katılımcı gözlem ya da görüşme tekniklerinin ek materyali olarak kullanılabileceğini ifade etmektedir. Araştırmada gerçekleştirilen görüşmelerde sorulacak soruların hazırlanması için spor alanı içerisinde gerçekleştirilmiş olan bullying ile ilgili alan yazını incelenmiştir. Bu süreç sonucunda hazırlanan 5 soruluk görüşme formu hakkında sporcu ve uzmanlardan oluşan bir grubun görüş ve önerileri alınmıştır. Bu sorular aşağıda şu şekilde ifade edilmiştir;

Maruz kaldığınız ya da şahit olduğunuz bullying davranışının;

1. Nerede (Hangi lig, antrenman, müsabaka, diğer,)
2. Bullying davranışına kim tarafından maruz kalındığı (antrenör, yönetici, takım arkadaşı, diğer),
3. Nasıl bir davranışa maruz kalındığı,
4. Ne gibi etkileri olduğu (uykusuzluk, depresyon, fiziksel reaksiyonlar vb.)
5. Bu davranış karşısındaki tepkiniz,
6. Bullying davranışına maruz kalan kişni demografik özellikleri (yaşı, basketbola başlama yaşı, oyunculuk süresi, kariyeri, şu anki durum vb.).

Bu sorular doğrultusunda K1 ile bireysel derinlemesine bir görüşme gerçekleştirilmiştir. K1'in isteği doğrultusunda bir kafeteryada 2015 yılında gerçekleştirilen görüşmenin süresi 47 dakikadır ve dijital ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Veriler, nitel analiz yöntemleri işe koşularak çözümlenmiştir. Analiz sürecinde öncelikle K1 ile gerçekleştirilen ses kayıtlarının yazılı dökümleri (deşifreleri) yapılmıştır. Bu çalışmadaki görüşmelerden ve görüşme formundan elde edilen veriler temalara göre analiz edilmiş ve gruplandırılmıştır.

BULGULAR

Bulgular bölümünde katılımcıların bullying ile ilgili deneyimleri içerisinde yer alan şahıs ve kurum isimleri orijinal olarak verilmemiş ya da değiştirilmiştir. Ayrıca, yapılan görüşmelerin çarpıcı noktaları araştırmacılar tarafından belirlenmiş ve aktarılmıştır.

Bullying Davranışına Maruz Kalınan Yer İle İlgili Bulgular

“Yolculukta” (K1).

“Milli Takım kampında” (K2).

“Hayatımın her alanında” (K3).

“Çeşitli illerde Süper Lig Bayan Hentbol takımlarında” (K4).

“Antrenmanda ve yolculuklarda veya özel hayatta” (K5).

Bullying Davranışına Kim Tarafından Maruz Kalındığı (Antrenör, Yönetici, Takım Arkadaşı, Diğer) İle İlgili Bulgular

“Antrenör tarafından” (K1), (K2), (K5).

“%70 antrenörler tarafından, %30 sporcular tarafından” (K3).

“Farklı şehir ve takımlarda antrenör ve kulüp yöneticisi tarafından” (K4).

Nasıl Bir Davranışa Maruz Kalındığı İle İlgili Bulgular

K1: *“Yolculuk esnasında antrenörüm benimle konuşmak istediğini söyledi, konuşma esnasında kendini kötü hissettiğini söyleyerek önce omzuma kafasını koydu daha sonra birden kucağıma yattı. Kalkmak istediğimi söylememe rağmen izin vermedi ve bir süre sonra elleriyle beni taciz*

etti.”

K2: “*Milli takım antrenörlüğünü kullanarak üzerimde baskı kurmak ve mental antrenman adı altında kendine yönlendirmesi. Mental antrenman altında gözlerimi kapattırması ve cinsellik içeren konuşmalar yapması, kendisi gibi baskın erkeklerin sadece beni mutlu edebilmesi yönünde konuşmaları. Tam elle tacize yönelirken gözlerimi açmamla olay sonlanmıştır.*”

K3: “*...birçok antrenör tarafından hentbol hayatımın hemen hemen her döneminde, saçımın kısa ve hareketlerimin erkeksi olmasından dolayı, ahlaksız bir eşcinsel olarak yargılandım, suçlandım! Beni, kendi takımlarındaki oyuncularından uzak tutmaya, kendi oyuncularını benden korumaya çalıştılar hep! Beni hep ahlaksız ve sapık olarak ifşa ettiler! Onlar bana karşı böyle rezil ve aşağılıkça tavırlar sergilediklerinde ben hep kendimi “aklamaya çalışma(!)” adına kavgalar ettim. En son bir kulübün oyuncularına tuttuğu kulüp evine girmem yasaklandı!”*

K4: “*Antrenörüm tarafından genellikle müsabaka sırasında; hakaret, fiziksel hırpalama, küfür gibi davranışlarla karşılaştım. Yöneticim tarafından taciz edildim.*”

K5: “*...aşağılayıcı bakışlar, kendini beğenme, insanlıktan uzak davranışlar, evine çağırıp uzun uzun kişisel gelişim konuşmaları, para cezası ile sporcuları sindirme...*”

Bullying Davranışının Ne Gibi Etkileri Olduğu (Uykusuzluk, Depresyon, Fiziksel Reaksiyonlar vb.) İle İlgili Bulgular

K1: “*Antrenörüme karşı nefret, güvensizlik ve öfke hissettim ve aynı hislerim sporu bırakmama rağmen hala devam etmekte*”

K2: “*Üzerimdeki etkileri, tabii ki uykusuzluk ondan daha önemlisi halen tüm erkek antrenörlere güvensizliğimin devam etmesi. Ben güçlü bir karakter olduğum için daha kolay atlatabildim ama kolay atlatabilmeyen arkadaşlarım oldu*”

K3: “*uykusuzluk, sinir bozukluğu, bıkkınlık, asabiyet ve hatta özgüven kaybına kadar olumsuz etkileri oldu*”

K4: “*Antrenörüm tarafından yapılan davranışlara karşı psikolojik olarak; oyun içerisinde daha saldırgan davranışlar gösterdim, zaman zaman konsantrasyon problemleri yaşadım. Fiziksel olarak da ağır bir sakatlık geçirdim (bağ yaralanması). Yöneticimin yaptığı taciz sonucunda ise; 1 sene sporu bıraktım kendimi çevremden ve yakın arkadaşlarımdan tamamen soyutladım ve ağır depresyon dönemi geçirdim*”

K5: “*takımdan ve spordan soğuma...*”

Bullying Davranışı Karşısındaki Tepkileri İle İlgili Bulgular

K1: “*Davranış sırasında engel olmaya çalışmama rağmen devam etti bende ağlamaya başladım ve kafasını iterek hemen orayı terk ettim. Daha sonra kendisi hiçbir şey yokmuş gibi davranmaya devam etti. Uzun süre kendisiyle çalıştım çünkü hem milli takım hem de kulüp antrenörümdü.*”

K2: “*Bu olay karşısındaki tepkim gözlerimi açtıktan sonra bir daha beni böyle bir ortama çağırılmaması ve çok panik bir şekilde eline vurarak olduğum ortamı terk etmem oldu. Sonrasında da arkadaşlarımı uyarmak oldu.*”

K3: “Önceki yıllarda hep kavgalar ederdim bana bu tür tavır ve tutum sergileyenlerle! Son birkaç yıldır baktım ki bu iğrenç insanların sonu yok, baktım ki bunlar sürekli çoğalıyor, sessiz kalmaya, kavga ederek onlara istediklerini vermemeye karar verdim.”

K4: “Antrenörümle çok fazla diyaloga girmemeyi tercih ettim. Sezon sonunda kulüpten de ayrıldım. Yöneticiyle, kulüp başkanı ve takımın antrenörüyle ise olay yaşandığı dönem tartışım ve o kulüpten ayrılarak bir süreliğine hentbolu bıraktım” (K4).

K5: “inadına onun onaylamadığı davranışlar sergileme, antrenmana gelmemek için bahaneler uydurdum.”

TARTIŞMA VE SONUÇ

Katılımcıların tümü, maruz kalınan bullying davranışının kaynağının antrenörleri oldukları ifade etmişlerdir. Sporcuların ikisi ise bullying davranışında takım arkadaşlarının ve yöneticilerinin de rolü olduğunu belirtmişlerdir. Bu veriler kadın basketbolcuların bullying deneyimleri üzerinde gerçekleştirilen çalışma ile benzerlik göstermektedir (Gökce ve Çelik, 2016). İyem’in (2013) erkek profesyonel futbolcular ile gerçekleştirdiği çalışmasında bullying davranışının kaynağı antrenör, seyirci, medya ve takım arkadaşları olarak çeşitlilik göstermektedir. Bu noktada kadın hentbolcular ile basketbolcuların maruz kaldıkları davranışın kaynağı benzerlik gösterirken, erkek futbolcuların maruz kaldıkları bullying davranışının kaynağı farklılık gözlenmektedir.

Kadın hentbolcuların çoğu antrenörleri tarafından aşağılandıklarını, hakarete uğradıklarını, oynatılmadıklarını, fiziksel ve sözel olarak şiddete maruz kaldıklarını, eşcinsel olarak değerlendirildiklerini ve cinsel istismara maruz kaldıklarını ifade etmektedirler. Kadın basketbolcular da benzer şekilde davranışlara maruz kaldıklarını bunlardan farklı olarak, erkek arkadaşları konusunda eleştirildiklerini, takım arkadaşları ve seyirciler önünde küçük düşürüldüklerini ifade etmişlerdir (Gökce ve Çelik, 2016).

Erkek profesyonel futbolcular antrenörleri tarafından psikolojik olarak baskıldıklarını, takım arkadaşları tarafından dışlandıklarını, maç öncesinde sırasında ve sonrasında takım arkadaşları tarafından psikolojik olarak istismar edildiklerini, taraftarların sistematik olarak kendilerine hakaret ettiklerini, medyanın psikolojik baskısına ve tacizine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (İyem, 2013). Erkek ve kadın sporcularda bullying’ın kaynağı konusunda olduğu gibi maruz kalınan bullying davranışında da farklılıklar gözlenmiştir.

Bullying davranışının kadın hentbolcular üzerinde oldukça olumsuz etkileri olduğu gözlenmiştir. Depresyon, stres, uykusuzluk, performans düşüklüğü, işine karşı isteksizlik, erkeklere karşı güvensizlik ve özgüven kaybı bu etkilerden bazıları olarak belirtilmiştir. Bu veriler de kadın basketbolcular ile benzerlik göstermektedir (Gökce ve Çelik, 2016). Erkek sporcular da bullying davranışı sonucunda migren, baş ağrısı uykusuzluk, ağlama, umutsuzluk, saha içinde agresiflik, performans düşüklüğü, işine karşı isteksizlik ve işi bırakma gibi etkiler ortaya çıktığı ifade edilmiştir (İyem, 2013). Elde edilen bulgular incelendiğinde Bullying davranışının kaynağı ve yöntemi konusunda farklılıklar görülsede etkileri konusunda kadın ve erkek sporcularda benzerlikler görülmektedir. Stirling ve arkadaşları (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, sporculara karşı gerçekleştirilen kötü davranışların potansiyel semptomları ve işaretleri şu şekilde verilmiştir. Bunlar; beklenmedik ve açıklanamayan sakatlıklar, kabuslar, uyku problemleri,

öz güven eksikliği, kişilere karşı güvensizlik, agresif ve rahatsız edici davranışlar, mutsuzluk ve depresif bozukluk hali, yeni ilişkiler kurmada zorluklar, uyuşturucu ve alkol kullanımı, antrenör, aile grup üyeleri vb. bireylerden çekinmez. Çalışmadan elde edilen bulgular ile spor ortamındaki kötü davranışların semptom ve işaretleri ile ilgili ifadeler arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır (Stirling, 2011; Matthews, 2004).

Kadın hentbolcuların çoğu maruz kaldıkları bullying davranışı karşısında sessiz kaldıklarını, hiçbir şey yapamadıklarını ya da ne yapacaklarını bilmediklerini ifade etmişlerdir. Sporculardan sadece biri, maruz kalınan bulliyng davranışına karşı direnç göstermeye çalışmıştır. İyem'in (2013) bulgularına göre, sporcular bullying davranışı sonucunda çoğunlukla takım değiştirme eğilimi göstermektedir. Ancak bu durum hem kadın hem de erkek sporcuların ekonomik, sosyal ve psikolojik anlamda zarar görmelerine neden olabilmektedir.

Gündüz ve arkadaşları (2007) tarafından Türkiye'deki farklı spor dallarından kadın sporcuların maruz kaldıkları cinsel taciz deneyimleri üzerine gerçekleştirilmiş çalışmada 356 katılımcının %56.2'si cinsel tacize maruz kaldığını ifade etmiştir. En sık karşılaşılan cinsel tacizler %26.4 ile "söz ya da eylem içeren tacizler", %25.3 ile "istenmeyen şakalar, sorular ve cinsel ifadeler ve son olarak %24.2 ile "istenmeyen mektup ve telefonlar" olarak belirtilmiştir. Tacizin kaynakları olarak %40 seyirciler, %33.1 takım arkadaşları, %24.8 eğitimciler taciz suçluları olarak ifade edilmiştir. Katılımcıların %12.4'ü sadece bir kez, %30.9'u bir ile üç kez, %7.3'ü dört ila sekiz kez, %3.9'u devamlı olarak tacize uğradıklarını ifade etmişlerdir. Tacizin zamanlamasına ilişkin olarak, %21.3'ü oyundan sonra, %19.7'si eğitimden sonra, %9'u eğitim öncesinde ve esnasında ve %6.7'si oyundan önce meydana gelmektedir. Katılımcıların %12.4'ü "hareketleri görmezden geldiğini", %18.5'i "kişiye bunu yapmamasını söylediğini", %16.9'u "davranışı engellediğini" söylemişlerdir. Gündüz ve arkadaşları (2007) çalışmasında, tacizin en çok gerçekleştiği yer %45.5 spor salonu veya spor sahası olarak belirtilmiştir. Katılımcıların %36'sı taciz olaylarının performanslarını değiştirmedeğini belirtirken, %18.5'i bu durumun performanslarını düşürdüğünü ileri sürmüştür. Katılımcıların çoğu bu azalmanın etki süresinin bir haftadan az sürdüğünü belirtmiştir. Tacize karşı en genel psikolojik reaksiyonun %20.8 ile "öfke" olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada kadın sporcuların tacize göstermiş oldukları en sık fiziksel reaksiyon %37.1 ile "baş ağrısı" olarak ortaya konmuştur. Katılımcıların %53.9'u reaksiyonların üstesinden gelmek için hiçbir şey yapmadıklarını, %1.7'si danışmanlarıyla görüştiklerini, %1.7'si ise sakinleştirici aldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, %37.2'si olayı arkadaşlarına, %9'u ailesine %5.1'i ise eğitimlerine anlattıklarını belirtmişlerdir. Son olarak, %52.2'si tacizi kısmi bir sorun olarak, %29.82'i daha büyük bir problem olarak, % 18'i ise bir problem olarak görmediklerini ifade etmişlerdir.

Gündüz ve arkadaşlarının (2007) ortaya koyduğu bulgular ile araştırmadan elde edilen bulgular arasında bir paralellik olduğu ifade edilebilir. Araştırmaya katılan kadın hentbolcuların 3'ü, maruz kaldıkları bullying davranışının fiziksel bir istismar olarak belirtmişlerdir. Bu istismarların sözlü ya da fiziksel bir şekilde gerçekleştirildiği ve kaynağının da çoğunlukla antrenör ya da yönetici olduğu belirtilmiştir. Bir sporcu bullying davranışının kaynaklarından birinin kendi takım arkadaşları olduğunu ifade etmiştir. Araştırmaya katılan kadın sporcular, karşılaşılan bu davranış sonucunda fiziksel ve psikolojik bazı olumsuzluklar yaşadıklarını, hatta aktif sporculuk yaşantılarını sonlandırma kararı aldıklarını belirtmişlerdir.

Bu çalışmaya katılan kadın hentbolcuların çoğu, maruz kaldığı bullying davranışını antrenörü tarafından cinsel olarak taciz edilmesi şeklinde belirtmiştir. Katılımcılar maruz kaldıkları bu tacizi engellemeye çalışmışlar ancak bu olaylar karşısında sessiz kalmışlardır. Kerr'in (2009) kadın antrenörlerin maruz kaldıkları taciz ve bullying deneyimleri ile ilgili çalışmasında, antrenörlük mesleğindeki kadınların bazılarının bullying ve tacizle karşılaştıkları ortaya konmuştur. Tüm bunların yanında yaşadıklarını rapor eden kadınlardan biri, ya kendinden daha düşük seviyedeki ya da daha tecrübeli olan meslektaşları tarafından bullying'e, tacize maruz kaldığını ifade etmiştir. İş dünyasında yapılan çalışmalar göstermektedir ki; yaşanan taciz ve bullying olaylarını temelinde cinsiyet ve deneyim bulunmaktadır (Acker, 1990; Welsh, 1999). Katılımcıların rapor ettikleri deneyimlere göre bullying ve tacizin en yaygın tipi toplumsal cinsiyet, cinsiyet temelli taciz, bullying ve sosyal bullying'tir. Toplumsal cinsiyet temelli taciz genellikle küçük düşürücü söz, davranış ve semboller şeklinde gerçekleşmektedir (Konik ve Cortina, 2008). Kadın antrenörler, maruz kaldıkları bu taciz ve bullying davranışları sonucunda izolasyon, hayal kırıklığı ve öfke gibi duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. Kadın antrenörlerde kadın sporcular gibi taciz ve bullying davranışına maruz kalmaktadırlar. Bu çalışmanın bulgularına göre kadın antrenörler ile sporculara uygulanan taciz ve bullying uygulamalarının kaynağında, biçiminde ve etkilerinde benzerlikler görüldüğü ifade edilebilir.

Çalışmanın bulguları ve diğer araştırma bulguları karşılaştırıldığında bullying kavramının spor ortamında ortaya çıkış biçimi cinsiyet, yaş ve kültür değişkenine göre farklılık göstermektedir. Spor ortamında karşılaşılan bullying davranışının kaynağı, uygulanış biçimi her ne olursa olsun, sporcular üzerindeki etkileri konusunda tüm araştırmalarda benzerlikler görülmektedir. Kadın basketbolcuların bullying davranışı ile ilgili deneyimleri incelendiğinde kaynağın erkek antrenörler oldukları görülmüştür. Cinsel taciz ise araştırmaya katılan pek çok sporcu tarafından karşılaştığı bullying deneyimi olarak ifade edilmiştir. Bullying davranışı sonucunda kadın hentbolcuların fiziksel ve psikolojik bir takım olumsuzluklar yaşamışlardır. Bu reaksiyonlar Gökçe ve Çelik'in (2016) bulguları ile benzerlik göstermektedir. Kadın basketbolcuların bullying deneyimleri ile ilgili en çarpıcı bulgu, karşılaştıkları bu olumsuz davranışlar karşısında sessiz ve tepkisiz kalmalarıdır.

Cinsel taciz ise bullying davranışı içerisinde incelenmesi gereken en önemli konulardan biri olarak ifade edilebilir. Cinsel tacizin nerede başlayıp nerede bittiği cinsiyet ve kültürel farklılıklara göre değişiklik göstermektedir. Bu konu ile ilgili ergen sporcular, antrenörler ve veliler eğitilmeli, bilgilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidirler.

Sporculara ve öğrencilere yönelik bullying davranışlarının önlenmesi amacıyla alan yazında bir takım çalışmalar yapıldığı gözlenmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde, antrenörlerin takımlarındaki bullying davranışlarını önlemeleri ve durdurabilmeleri için dikkat etmeleri gerekli durumlar ülkemizdeki antrenör ve eğitimciler için de yol gösterici olabilir. Dikkat edilmesi gereken bu durumlar şu şekilde maddelenmiştir (http-1);

- Antrenörler oyuncular üzerinde çok güçlü bir etkiye sahiptirler. Antrenör olarak sporcularınız için bullying konusunda rol model olun.
- Açık bir tartışma ortamı yaratın. Saha içinde ve dışında kabul edilen ve kabul edilemeyen davranışların çok açık bir şekilde belirtilmesi, bullying davranışlarının azalmasında etkili olabilir.

- Bullying vakalarının size rapor edilmesi için sporcularınızı cesaretlendirin.
- Bullying davranışı karşısında uygulanacak cezaları açık bir şekilde belirtin.
- Bullying olarak tanımlanabilecek davranışları açık bir şekilde belirtin.
- Tüm sporcularınızı eşit bir biçimde koruyun.
- Saldırgan ve zarar verici davranışları engelleyin.
- Takım içerisindeki hizipleri temizleyin.
- Her an sporcularınızın bullying ile ilgili dikkatlerini ve farkındalıklarını açık tutun.

KAYNAKLAR

- Acker, J. (1990). Hierarchies, jobs, bodies: a theory of gendered organizations. *Gender and Society*, 4(2), 139-158.
- Besag, V. E. (1989). *Bullies and Victims in Schools. A Guide to Understanding Management*. UK: Open University Press.
- Bogdan, R.C. ve Biklen, S.K. (1998). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods*, Boston, Allyn and Bacon.
- Boivin, M., Hymel, S., & Bukowski, W. M. (1995). The roles of social withdrawal, peer rejection, and victimization in peers in predicting loneliness and depressed mood in childhood. *Development and Psychopathology*, 7, 765-786.
- Card, N. A., Isaacs, J., & Hodges, E. V. (2007). Correlates of school victimization: Implications for prevention and intervention. In J. E. Zins, M. J. Elias, & Maher, C. A. (Eds.), *Bullying, victimization, and peer harassment. A handbook of prevention and intervention* (pp. 339-366). New York: Haworth Press.
- Cowie, H., & Jennifer, D. (2008). *New Perspectives on Bullying*. UK: McGraw-Hill Education.
- Craig, W. M., Pepler, D. J., & Atlas, R. S. (2000). Observations of bullying in the playground and in the classroom. *School Psychology International*, 21, 22-36.
- Frey, K. S., Hirschstein, M. K., Edstrom, L. V., & Snell, J. L. (2009). Observed reductions in school bullying, nonbullying aggression and destructive bystander behavior: A longitudinal evaluation. *Journal of Educational Psychology*, 101, 466-481.
- Gökce, S., & Çelik, V.O. (2016). The experiences of woman basketball players about bullying: A case from Turkey. *International Journal of Humanitie sand Management Sciences*, 4 (1), 2320-4044.
- Gökler, R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 1-33.
- Gündüz, N., Sunay, H., & Koz, M. (2007). Incidents of sexual harassment in Turkey on elite sportswomen, *The Sport Journal*, 10(2).
- Hymel, S., & Swearer, S. (2009). Bullying: An old-aged problem that needs new solutions. *Educational Psychology, Department of Educational Psychology Papers and Publications*. <http://www.education.com/reference/article/bullyingabout-power-and-abuse-of-power/>
- İyem, C. (2013). Bullying in football experiences of Turkish professional footballers. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4, 479-488.
- Kaltiala-Heino, R., Rimpela, M., Marttunen, M., Rimpela, A., & Rantanen, P. (1999). Bullying, depression and suicidal ideation in Finnish adolescents: School survey. *British Medical Journal*, 319, 348-351.
- Kerr, G. (2009). Female Coaches' experience of harassment and bullying, *Canadian Journal for Women In Coaching*, 9(3).
- Konik, J., & Cortina, L. (2008). Policing gender at work: Intersections of harassment based on sex and sexuality. *Social Justice Research*, 21, 313-337.
- Matthews, D.D. (2004). *Child Abuse Sourcebook*. Detroit, MI: Omnigraphics.
- Mills, G.E. (2003). *Action Research: A Guide For The Teacher Researcher*. Upper Saddle River, NJ: Merrill/Prentice Hall.
- Nansel, T. R., Haynie, D. L., & Simons-Morton, B. G. (2003). The association of bullying and victimization with middle school adjustment. *Journal of Applied School Psychology*, 19, 45-61.
- Nirmal, R. (2010). *Coaches' perceived impact of the respect in sport (ris) program on bullying, abuse, neglect, and harassment in sports*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. The University of British Columbia, Vancouver.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. Oxford, UK: Blackwell.
- Respect in Sport (2009). *Respect in sportcoach program*. Retrieved on Aug. 10, 2009 from <http://www.respectinsport.com/riscoach>. Erişim tarihi: 13 Ocak 2016.
- Salmivalli, C. (1999). Participant role approach to school bullying: Implications for interventions. *Journal of Adolescence*, 22, 453-459.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Bjorkqvist, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior*, 22, 1-15.
- Salmivalli, C., & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms and behavior associated with bullying in schools. *International Journal of Behavioral Development*, 28, 246-258.

- Shields, A., & Cicchetti, D. (2001). Parental maltreatment and emotional dysregulation as risk factors for bullying and victimization in middle childhood. *Journal of Clinical Child Psychology*, 30, 349-363.
- Stirling, A. E. (2009). Definition and constituents of maltreatment in sport: establishing a conceptual framework for research practitioners. *British Journal of Sports Medicine*, 43, 1091–1099.
- Stirling, A. E., Bridges, E. J., Cruz, E. L., & Muntjoy, M. L. (2011). Canadian academy of sport and exercise medicine position paper: Abuse, harassment, and bullying in sport. *Clin J Sport Med*, 21(5), 385-391.
- Swearer, S. M., & Doll, B. (2001). Bullying in schools: An ecological framework. *Journal of Emotional Abuse*, 2, 7-23.
- Vaillancourt, T., McDougall, P., Hymel, S., Krygsman, A., Miller, J., & Stiver, K. (2008). Bullying: Are researchers and children/youth talking about the same thing? *International Journal of Behavior*, 32, 486-495.
- Welsh, S. (1999). Gender and sexual harassment. *Annual Review of Sociology*, 25, 169-190.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5.Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- HTTP-1 “9 Ways Coaches Can Prevent and Stop Bullying in Sport” <http://truesport.org/articles/coaches/9-ways-coaches-can-prevent-stop-bullying-sport>. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016.